

Aloe, Stefano

"Německo-slovanský Ital" Sergio Bonazza (1938–2021)

Slavica litteraria. 2021, vol. 24, iss. 1, pp. 141-144

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SL2021-1-11>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/144041>

License: [CC BY-SA 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

„Německo-slovanský Ital“ Sergio Bonazza (1938–2021)

Stefano Aloe (Verona)

Dne 5. 3. 2021 zemřel ve věku 81 let ve Vídni Sergio Bonazza, význačná osobnost mezinárodní slavistiky a slovenistiky, jeden z neoriginálnějších představitelů italské slavistiky posledních desetiletí.

Sergio Bonazza se narodil 26. 10. 1938 v San Dorligo della Valle (slovinsky Dolina), v obci s převahou slovanského obyvatelstva v blízkosti Terstu. Pocházel ze smíšené rodiny: jeho otec Antonio byl Ital z Istrie, zatímco matka Cecilia Strainová patřila k místní slovinské komunitě. Historické události, které v tomto období poznamenaly dějiny Terstu, zejména jeho geopolitické a kulturní hranice, v nichž se střetával italský a slovanský svět, v něm zanechaly stopy již od dětství: otec jako Ital byl partyzánem v armádě J. B. Tita (Sergio byl vždy na svého otce hrdý), zatímco lokalita San Dorligo prošla během několika let různými jurisdikcemi. Patřila pod Italské království s fašistickou a protislovanskou správou, poté byla obsazena jugoslávskými komunistickými partyzány a v letech 1945–1954 se zařadila s Terstem do slavné zóny A, dočasně spravované britskými jednotkami (od roku 1947 známé jako Svobodné území Terst – Territorio Libero di Trieste). První Sergiovy školní zkušenosti se tudíž odehrály v čistě slovinském prostředí, dokonce jeho příjmení v matrice bylo zapsáno ve slovinštině jako Bonača. Bylo mu přesně šestnáct let, když se Terst a jeho okolí oficiálně vrátil nazpět k Itálii (26. 10. 1954). K plodnému střetu jazykové a kulturní identity, pohybující se mezi slovinštinou a italštinou, se později u něho přidalo i silné středoevropské a německé cítění, což bylo logické vzhledem k habsburskému dědictví v Terstu. Tyto protiklady, často velmi rozporuplné, paradoxně u něj nikdy nebyly ve vyhraněném konfliktu: naopak mu umožnily zformovat moderní a proevropské vědomí multikulturní identity, která odmítala jakýkoliv rigidní nacionalismus, jakékoli formy politického fanatismu.

Po ukončení středoškolských studií na slovinské škole v Terstu začal mladý Bonazza cestovat po Rakousku, tehdejší Jugoslávii a Francii. S určitým úspěchem také zkoušel fotbalovou kariéru, které však trvale nepropadl. Jeho intelektuální zájmy byly výraznější než sport: v roce 1962 se přestěhoval do Benátek, kde se zapsal na Univerzitu Ca' Foscari, kde v roce 1966 úspěšně promoval prací věnované skupině ruské literární avantgardy Pereval. V tomto období však více než k ruské literatuře jeho badatelská orientace směřovala ke studiu slovansko-germánského světa, v němž Bonazza viděl civilizační ideál a bytostnou souvislost s vlastními rodinnými kořeny. Ještě předtím, než dokončil studia v Benátkách, odešel v roce 1966 do Vídně studovat na tamní slavistiku,

kteřá v té době byla považována za jednu z nejlepších v Evropě. Zde se dotvořil jeho intelektuální a vědecký profil a Vídeň se mu stala novou adoptivní vlastí. Seznámil se tu se svými nejdůležitějšími přáteli (např. italský muzikolog Enzo Restagno a slovinský architekt z Terstu Boris Podrecca), také zde potkal svou budoucí manželku. Z Vídně podnikal časté studijní cesty do Německa, Jugoslávie, Polska a Československa (v období Pražského jara 1968 několikrát navštívil Prahu a v srpnu téhož roku také VI. mezinárodní kongres slavistů). Badatelsky zakotvil v prostředí vídeňské slavistiky a němčina se stává jeho oblíbeným vědeckým a komunikačním jazykem. S velkým úspěchem promoval v roce 1970 diplomovou prací nazvanou *Russland unter Ivan IV. Ein unbekannter Bericht aus der Mitte des 16. Jahrhunderts*, kterou mu vedli vídeňští slavisté Josip Hamm a zejména český emigrant, paleoslavista František Václav Mareš, který podporoval mladého vědce v jeho badatelské orientaci a uvedl ho do prostředí významných středoevropských slavistů.

V letech 1970–1979 Bonazza, který se mezitím přestěhoval do italského Bolzana, pracoval jako učitel němčiny na tamní střední škole. V tomto období svůj výzkum zaměřil zejména na archivní studium, především se zajímal o dějiny kodexu *Glagolita Clozianus* (srov. jeho studii *Aus der Korrespondenz Andreas Di Pauli. Beitrag zur Clozianus-Forschung*. Wiener Slavistisches Jahrbuch 19, 1973, 7–13). V této souvislosti jej přitahovala osobnost císařského bibliografa Jerneje Kopitara, jejímž se stal zasvěceným a dlouhodobým vykladačem. Jeho první studie pocházely z let 1973–1974 a souvisely s touto problematikou, byly publikovány většinou v prestižních slavistických časopisech jako Wiener Slavistisches Jahrbuch a Ricerche Slavistiche. Ačkoli Bonazza zůstal vázán především na německy komunikující slovanské kruhy, postupně se prosadil i v Itálii, kde bylo velmi obtížné se badatelsky zvýraznit. Svou italskou integraci potvrdil v roce 1978, kdy se jako člen italské delegace poprvé oficiálně zúčastnil mezinárodního kongresu slavistů v Záhřebu. Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let pravidelně participoval na aktivitách exkluzivního slovanského klubu známého slovinského mecenáše a vydavatele Rudolfa Trofenika v Mnichově. S jeho finanční podporou vydal svou jedinou monografii *Bartholomäus Kopitar, Italien und der Vatikan* (München, 1980), která zařadila tohoto slovinského slavistu do dějin západoevropské a středoevropské filologie.

Jeho následující univerzitní kariéra se začala odvíjet od roku 1979, kdy se podílel na konstituování lektorátu slovinského jazyka a literatury na l'Università Orientale v Neapoli, kde zůstal pedagogem až do roku 1983. Bohužel, po zemětřesení v listopadu 1980 tato univerzita musela omezit své pedagogické aktivity a v tomto období se mu podařilo získat stipendium na Humboldt Universität v Bonnu. V roce 1985 se habilitoval za docenta slovanské filologie na univerzitě ve Veroně, s níž spojil svou pozdější životní dráhu a badatelskou kariéru. O dva roky později 1987 získal pozici profesora v Udine na nově ustavené katedře slovinských studií, první svého druhu se sídlem mimo Slovinsko. Ustanovení místa profesora slovenistiky v Udine vzbudilo širokou mezinárodní pozornost zejména ze strany slovinských akademických úřadů, které se snažily do výkonu této funkce administrativně a ideologicky zasahovat. Bonazzova nechuť podřídit se této direktivě vedla k jeho náhlému rozhodnutí vrátit se do Verony. Daný krok však nebyl šťastný, protože tím došlo k zániku slovinské stolice. Na studium slovenistiky ale Bonazza neza-

nevřel, zabýval se jí se stejnou intenzitou, s jakou se věnoval srbochorvatštině, výzkumu hlaholské tradice v adriatském prostoru, dějinám německého a italského slovanství či protestantismu ve slovanských zemích. Z této problematiky nejvíce publikoval a neustále rozšiřoval své prestižní akademické kontakty. V letech 1980–2010, ve svém plodném badatelském třicetiletí, byl Bonazza jako doma ve slovanských kruzích v Bělehradě, Záhřebu, Praze, Brně, Bratislavě, Moskvě, Paříži, Mnichově, Vídni, Lublani a samozřejmě v Itálii.¹ Od počátku devadesátých let 20. století zastával funkci sekretáře v Komisi pro dějiny slavistiky při Mezinárodním komitétu slavistů, kterou od roku 1992 vedla italská slavistka Giovanna Brogi-Bercoffová. Tato komise pod italskou egidou organizovala více než dvacet let řadu konferencí, kulatých stolů a vydala množství tematických publikací z dějin slavistiky, které Bonazza zrekapituloval ve svém úvodu k brněnské publikaci *Razvitie slavistiky v zerkale epistoljarnogo nasledija i drugih ličnych dokumentov. Vývoj slavistiky v zrcadle epistolárního dědictví a jiných osobních dokumentů* (2012, s. 5). V roce 2011 Brogi-Bercoffová rezignovala na funkci předsedkyně a do čela této komise byl na XV. mezinárodním kongresu slavistů v Minsku v roce 2013 jmenován právě Sergio Bonazza. V této funkci setrval až do roku 2016.

Ke konci své univerzitní kariéry se Bonazza vrátil na svou alma mater, tj. na univerzitu ve Vídni. Z ní odešel v roce 2010, ve věku 72 let. V roce 2008 mu byl dedikován Festschrift, kterého se účastnili významní slavisté ze všech koutů Evropy (*Die slavischen Grenzen Mitteleuropas. Festschrift für Sergio Bonazza*. Hrsg. von Stefano Aloe. München: Otto Sagner, 2008). V tomto období pracoval na své monumentální monografii *Kopitar und Deutschland*, která měla obsahovat velké množství archivního nepublikovaného materiálu s bohatým kritickým aparátem. Bohužel, monografii už nestihl dokončit. Bonazza měl v oblíbenosti cestování vlakem a nevdalo mu putovat mezi Bolzanem, Veronou, Vídni a Terstem, dokud se nerozhodl trvale pobývat ve svém městě mládí, tj. ve Vídni, kde zamýšlel strávit poslední roky svého života.

Sergio Bonazza se zařazoval k mnohostranným slavistům, schopným se pohybovat v nejrůznějších slavistických disciplínách spjatých se studiem slovansko-germánského světa. Perfektní znalost německého jazyka a kultury mu umožnila zasvětit své nejdůležitější texty dějinám slavistiky v německy mluvících zemích, zejména se profiloval jako významný znalec slovinského slavisty Jerneje Kopitara. Rovněž významné byly jeho výzkumy o dějinách italské slavistiky, o hlaholismu v adriatské kulturní sféře, o italské kulturní tradici v srbském, chorvatském, dalmatském a slovinském prostředí. Sergio byl velkorýsý člověk, plný vtípu, ironie, zvědavosti a nezdolné energie. Svými kolegy byl chápán jako „německo-slovanský Ital“, který originálním a poněkud paradoxním způsobem spojil relevantní rysy tří kultur, se kterými se identifikoval: s italskou (istrijskou a terstskou), slovinskou a jazykově německou (vídeňskou i mnichovskou). Tato multikulturnost se

1 Prof. Bonazza udržoval dlouhodobé kontakty i s brněnskou slavistikou na FF MU. V roce 2012 se v spolupráci s prof. Pospíšilem podílel na uspořádání sympózia *Razvitie slavistiky v zerkale epistoljarnogo nasledija i drugih ličnych dokumentov. Vývoj slavistiky v zrcadle epistolárního dědictví a jiných osobních dokumentů*. Pod stejnojmenným názvem z tohoto setkání bylo publikováno Supplementum 2, *Slavica litteraria* X 15, 2012. Eds. Sergio Bonazza – Ivo Pospíšil. Bonazza přispěl do tohoto svazku studií *Der Briefwechsel und Schlüsselfragen der Slavistik* (s. 69–80) [pozn. red.].

Stefano Aloe (Verona)

„Německo-slovanský Ital“ Sergio Bonazza (1938–2021)

intenzivně podepsala na formování této jedinečné a originální slavistické osobnosti, která nám bude chybět.

Přel. Miloš Zelenka

prof. Stefano Aloe

Dipartimento di Lingue e Letterature Straniere

Università degli Studi di Verona

L.ge P.ta Vittoria, 41, 37129 Verona, Italia

stefano.aloe@nivr.it

Toto dílo lze užit v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>). Uvedeně se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.